

บทที่ 4

การประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ได้จากสุเราะฮ์ ลูกมานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส

บทนี้จะนำเสนอเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส โดยมีสาระสำคัญ คือ

4.1 หลักสูตรการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส

4.2 การประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ได้จากสุเราะฮ์ลูกมานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส

4.1 หลักสูตรการเรียนการสอนในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส

หลักสูตรอิสลามศึกษาของสถานศึกษา ตามหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 ซึ่งทางทีมคณะผู้บริหาร โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาสร่วมกันร่างขึ้นมา โดยมีนายอับดุลเราะห์มาน อับดุลสมัด ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดนราธิวาสในสมัยนั้น และอาจารย์สาโรจ จรจิตต์ ศึกษานิเทศก์ 7 สำนักผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการประจำเขตตรวจราชการที่ 12 เป็นคณะที่ปรึกษา ได้แบ่งหลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาสในการจัดการเรียนการสอน ออกเป็น 2 หลักสูตร ดังนี้

1. หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (อับดีคาอียะฮ์) และหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชานาวิยะฮ์) พุทธศักราช 2535
2. หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อับดีคาอียะฮ์) อิสลามศึกษาตอนกลาง (มุดะวีซซีญะฮ์) พุทธศักราช 2540 และอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวิยะฮ์) พุทธศักราช 2523

จากการติดตามและรับฟังความคิดเห็นของหัวหน้าฝ่ายวิชาการและคณะครูศาสนาในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามปรากฏว่า หลักสูตรทั้งสองไม่เอื้อในการจัดการเรียนการสอนให้สมบูรณ์ กล่าวคือ หลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2535 มีเนื้อหาวิชาอิสลามศึกษาเทียบเท่ากับระดับอิสลามศึกษาตอนต้นเท่านั้น ส่วนหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชานาวิยะฮ์) พุทธศักราช 2535 นั้น มีเนื้อหาวิชาอิสลามศึกษาเทียบเท่ากับ

ระดับอิสลามศึกษาตอนกลางเท่านั้น ยังขาดเนื้อหาวิชาอิสลามศึกษาตอนปลาย ซึ่งตามข้อเท็จจริง เนื้อหาวิชาอิสลามศึกษาในหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2535 นั้น ควรจะเป็นระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง และเนื้อหาในหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชานาวิยะฮฺ) พุทธศักราช 2535 นั้น ควรจะเป็นระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย

ส่วนหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุดาวัชชีญะฮฺ) พุทธศักราช 2540 และหลักสูตรอิสลามศึกษาตอนปลาย (ชานาวิยะฮฺ) พุทธศักราช 2523 นั้น ปรากฏว่า ไม่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

นอกจากนี้ ทั้งสามหลักสูตรได้กำหนดเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่สามารถยืดหยุ่นได้ จึงเป็นปัญหาสำหรับการเรียนการสอน ดังนั้นเมื่อหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ได้ประกาศใช้แล้ว ปรากฏว่าหลักสูตรดังกล่าวมีโครงสร้างยืดหยุ่นได้ทั้งด้านสาระ เวลา และการจัดการเรียนรู้ ฉะนั้น เพื่อให้การเรียนการสอนวิชาอิสลามศึกษาสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานดังกล่าว จึงจำเป็นต้องปรับปรุงทั้งหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) และหลักสูตรอิสลามศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ชานาวิยะฮฺ) พุทธศักราช 2535 หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนต้น (อิบติดาอียะฮฺ) หลักสูตรอิสลามศึกษาตอนกลาง (มุดาวัชชีญะฮฺ) พุทธศักราช 2523 และปัจจุบันโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมาได้ใช้หลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546 ในการจัดการเรียนการสอน (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอนรายวิชาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา, (สัมภาษณ์) ระหว่างวันที่ 15- 29 กุมภาพันธ์ 2552)

4.1.1 โครงสร้างของหลักสูตรอิสลามศึกษา พุทธศักราช 2546

โครงสร้างของหลักสูตรอิสลามศึกษาพุทธศักราช 2546 ของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา มีดังนี้

1) ระดับช่วงชั้น

- กำหนดหลักสูตรเป็น 4 ช่วงชั้น ตามระดับพัฒนาการของผู้เรียน ดังนี้
- ช่วงชั้นที่ 1 : ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 1-3 (อิบติดาอียะฮฺ)
  - ช่วงชั้นที่ 2 : ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 4-6 (อิบติดาอียะฮฺ)
  - ช่วงชั้นที่ 3 : ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง ปีที่ 1-3 (มุดาวัชชีญะฮฺ)
  - ช่วงชั้นที่ 4 : ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย ปีที่ 1-3 (ชานาวิยะฮฺ)

2) กลุ่มสาระการเรียนรู้ช่วงชั้นที่ 4 : ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย ปีที่ 1-3
(ชานาวิยะฮ์)

2.1) กลุ่มศาสนา ได้แก่

- 2.1.1) อัลกุรอาน / หลักการอ่านอัลกุรอาน (ตัจญูวีค)
- 2.1.2) อรรถาธิบายอัลกุรอาน (ตัฟซีร) / หลักพิจารณาอัลกุรอาน (อุลุม อัลกุรอาน)
- 2.1.3) วาจนธรรม (อัลหะดีษ) / หลักพิจารณาอัลหะดีษ (อุลุมอัลหะดีษ)
- 2.1.4) หลักการศรัทธา (อัลอะกีดะฮ์)
- 2.1.5) ศาสนบัญญัติ (อัลฟิฮฺ) / หลักพิจารณาศาสนบัญญัติ (อุลุมอัลฟิฮฺ)

2.2) กลุ่มสังคมและจริยธรรม ได้แก่

- 2.2.1) ประวัติศาสตร์อิสลาม (อัลตารีค)
- 2.2.2) จริยธรรม (อัลอัคลาค)

2.3) กลุ่มภาษา ได้แก่

- 2.3.1) ภาษาอาหรับ
  - 2.3.1.1) นะหฺฮุส
  - 2.3.1.2) คีอฺรฟ
  - 2.3.1.3) อินชะฮฺ (เรียงความ)
  - 2.3.1.4) มุฏอละอะฮฺ (การอ่าน)

2.3.2) ภาษามลายู

- 2.3.2.1) การอ่าน
- 2.3.2.2) การเขียน
- 2.3.2.3) เรียงความ

2.4) กลุ่มสาระเพิ่มเติม

- 2.4.1) อัลอัซการ์
- 2.4.2) ฟิฮฺมุกอรีน
- 2.4.3) ตารีคอัตตัฆเวียฮ์
- 2.4.4) อัลฟะรออิฎ
- 2.4.5) อัยยะกอพะฮ์

2.4.6) อัลอะด็บบ

2.4.7) อัลบะลาฆะฮะฮุ

หลักสูตรอิสลามศึกษาได้กำหนดสาระการเรียนรู้ในแต่ละกลุ่มเฉพาะ ส่วนที่จำเป็นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนทุกคนเท่านั้น สำหรับส่วนที่ตอบสนองต่อความสามารถ ความถนัด ความสนใจของผู้เรียนแต่ละคน ส่วนสาระเพิ่มเติม ทางโรงเรียนจะกำหนดไว้ในแต่ละกลุ่มสาระหรือแต่ละช่วงชั้น เพื่อให้สอดคล้องและสนองตอบศักยภาพของผู้เรียนแต่ละคน (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอนรายวิชาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส, (สัมภาษณ์) ระหว่างวันที่ 15- 29 กุมภาพันธ์ 2552)

4.1.2 เวลาเรียน

หลักสูตรอิสลามศึกษาของสถานศึกษา กำหนดเวลาในการจัดการเรียนรู้และกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนไว้ดังนี้

ช่วงชั้นที่ 1 ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 1-3 (อิบตีดาอียะฮุ) มีเวลาเรียนประมาณปีละ 800 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 2 ระดับอิสลามศึกษาตอนต้น ปีที่ 4-6 (อิบตีดาอียะฮุ) มีเวลาเรียนประมาณปีละ 880 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4.4 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 3 ระดับอิสลามศึกษาตอนกลาง ปีที่ 1-3 (มุตะวัชชีฎะฮะฮุ) มีเวลาเรียนประมาณปีละ 920 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4.6 ชั่วโมง

ช่วงชั้นที่ 4 ระดับอิสลามศึกษาตอนปลาย ปีที่ 1-3 (ชานาอียะฮุ) มีเวลาเรียนประมาณปีละ 960 ชั่วโมง โดยเฉลี่ยวันละ 4.8 ชั่วโมง (สัมภาษณ์หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอนรายวิชาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส : 2551)

หลักสูตรการศึกษาของโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาสสามารถสรุปได้ดังนี้

1. ความรู้ที่เกี่ยวกับการทำความเข้าใจกับศาสนาอิสลาม ได้แก่ วิชาอรรถาธิบายอัลกุรอาน (ตัฟซีร) วิชาวจนธรรม (อัลหะดีษ) วิชาหลักการศรัทธา (อัลอะกีดะฮุ) และวิชาประวัติศาสตร์อิสลาม (อัลตารีค)
2. ความรู้ที่เกี่ยวกับการปฏิบัติศาสนกิจ ได้แก่ วิชาหลักการอ่านอัลกุรอาน(ตัจญวีด) และวิชาศาสนบัญญัติ (อัลฟิฮญ)

3. ความรู้ที่เกี่ยวกับการใช้ชีวิตในสังคม ขนบธรรมเนียม ประเพณีและวัฒนธรรม ได้แก่ วิชาจริยธรรม (อัลอัคลาก) วิชาสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม และวิชาประวัติศาสตร์

4. ความรู้ที่เสริมสร้างความสมบูรณ์และอำนวยความสะดวกให้แก่ชีวิต ได้แก่ วิชาคณิตศาสตร์ วิชาวิทยาศาสตร์ วิชาสุขศึกษาและพลศึกษา วิชาศิลปะ และวิชาการงานอาชีพและเทคโนโลยี

5. ความรู้ที่เกี่ยวกับภาษาและหลักการใช้ภาษา ได้แก่ ภาษามลายู ภาษาอาหรับ ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ (หัวหน้าฝ่ายวิชาการ หัวหน้ากลุ่มสาระ ครูผู้สอนรายวิชาโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส, (สัมภาษณ์) ระหว่างวันที่ 15- 29 กุมภาพันธ์ 2552)

4.2 การประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ได้จากสุเราะฮุล

ลูกมานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส

ก่อนผู้วิจัยจะนำเสนอการประยุกต์ใช้หลักการเรียนการสอนที่ได้จากสุเราะฮุลลูกมานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยขอนำเสนอสาระการเรียนรู้และจำแนกสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับหลักการและกระบวนการเรียนการสอนที่ได้จากสุเราะฮุลลูกมาน ดังต่อไปนี้

4.2.1 กลุ่มสาระการเรียนรู้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. กลุ่มศาสนาอิสลาม
2. กลุ่มสังคมศึกษาและจริยธรรม
3. กลุ่มภาษา
4. กลุ่มสาระเพิ่มเติม

4.2.2 กลุ่มสาระที่สอดคล้องกับกระบวนการเรียนการสอนในสุเราะฮุลลูกมาน

จากการศึกษาวิเคราะห์ถึงหลักการและกระบวนการเรียนการสอนในสุเราะฮุลลูกมาน และจากการสัมภาษณ์เจาะลึกหัวหน้ากลุ่มสาระอิสลามศึกษา ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส ผู้วิจัยค้นพบสรุปได้ว่า กลุ่มสาระการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับ

หลักการและกระบวนการเรียนการสอนในสุเราะฮ์ลุคมาน มี 2 กลุ่มสาระด้วยกันที่เกี่ยวข้องโดยตรง ได้แก่ กลุ่มสาระอิสลามศึกษาและกลุ่มสังคมศึกษาและจริยธรรม ซึ่งมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

4.2.2.1 กลุ่มสาระศาสนาอิสลาม

รายวิชาที่สอดคล้องกับหลักการเรียนการสอนของสุเราะฮ์ลุคมานมี 2 วิชา ได้แก่

1) รายวิชาอัลอะกีดะฮ์

เข้าใจความหมาย ความสำคัญ หลักฐานของหลักการศรัทธาและโทษของการตั้งภาคีต่ออัลลอฮ์ ﷻ การสิ้นสภาพของการเป็นมุสลิมเพื่อเป็นบ่าวที่ยำเกรงและภักดีต่ออัลลอฮ์ ﷻ ยึดในหลักการศรัทธา นำมาปฏิบัติอย่างเคร่งครัด และสามารถแก้ปัญหาสังคม และสิ่งแวดล้อม เพื่อเป็นการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

2) รายวิชาอัลฟิเกฮ์

ซึ่งมีเนื้อหารายละเอียดคือ เพื่อเข้าใจกฎ หลักการและบทบัญญัติอิสลาม (ฟิเกฮ์) เกี่ยวกับอับฮาดัต มูอามะลาต มุนากะหาต และญินายาต เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติศาสนกิจ และดำรงชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข เห็นคุณค่า ปฏิบัติตามบทบัญญัติอิสลาม และสามารถนำมาวิเคราะห์กับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นบนพื้นฐานของเหตุและผล

4.2.2.2 กลุ่มสังคมศึกษาและจริยธรรม

1) รายวิชาอัลอัคลาฟ

ยึดมั่นและปฏิบัติตามจริยธรรมอิสลามในการดำเนินชีวิต

4.2.3 การประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการเรียนการสอนในสุเราะฮ์ลุคมานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส

จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับหลักการและกระบวนการเรียนการสอนในสุเราะฮ์ลุคมาน สรุปได้ว่า ลุคมานมีหลักการและกระบวนการเรียนการสอน 3 วิธี ได้แก่

1. หลักการและกระบวนการสอนแบบตักเต็อน
2. หลักการและกระบวนการสอนแบบตัมบิบบและตัมบิบบ
3. หลักการและกระบวนการสอนแบบการเป็นแบบอย่าง

ในที่นี้ ผู้วิจัยขอนำเสนอการประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการเรียนการสอนในสุเราะฮ์ลุคมานในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส ดังนี้

4.2.3.1 หลักการและกระบวนการสอนแบบตักเตือน

การสอนแบบตักเตือน เป็นวิธีสอน โดยการชี้แนะ ตักเตือนและรำลึกให้ปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามและละเว้นในสิ่งที่ชั่วและเลวทราม เพื่อให้หัวใจบริสุทธิ์ผุดผ่องและยำเกรงพระองค์อัลลอฮ์ ﷻ ตลอดเวลา เป็นวิธีสอนที่สำคัญอย่างยิ่งในอิสลาม เนื่องจากมนุษย์ทุกคนที่เกิดมาในโลกนี้นั้นล้วนไม่มีความสมบูรณ์พูนสุขเสียทุกอย่าง ต้องมีความผิดพลาดและการหลงลืมในบางคราว ซึ่งเป็นเรื่องปกติธรรมดาทั่วไป ดังนั้น วิธีการแก้ไขให้มนุษย์รอดพ้นและปลอดภัยจากความผิดพลาดและการหลงลืมก็คือการตักเตือนซึ่งกันและกัน ซึ่งลุคมาน อัลหะกิม ได้ใช้วิธีการตักเตือนในเรื่องอะกีดะฮ์กับลูกของเขา

ดังนั้น หลักการและรูปแบบที่เหมาะสมในการเรียนการสอนด้านอะกีดะฮ์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาสนั้น จำเป็นต้องใช้หลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบตักเตือน ซึ่งเราได้รับแบบอย่างจากลุคมาน อัลหะกิม ที่ได้ปฏิบัติต่อลูกของเขา และเรื่องนี้ปรากฏในอัลกุรอาน จึงทำให้การเรียนการสอนในรูปแบบดังกล่าว ได้รับการรับรองและยืนยันจากอัลลอฮ์ว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับมุสลิม

สำหรับ ครูที่สอนรายวิชาอะกีดะฮ์ ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส สมควรนำหลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบตักเตือนของลุคมาน อัลหะกิม มาประยุกต์ใช้ เพื่อจะทำให้เกิดประสิทธิภาพในการจัดการเรียนการสอน อันจะทำให้เด็กเป็นผู้ที่มีหลักการศรัทธาที่ถูกต้องตามที่หลักการศาสนาอิสลามกำหนด ซึ่งการสอนแบบตักเตือนเป็นวิธีสอนที่ส่งผลที่ดีงามต่อจิตใจ เป็นการความสำคัญอย่างเท่าเทียมกันระหว่างผู้ตักเตือน และผู้ฟัง และการตักเตือนที่ส่งผลที่ดีต่อจิตใจและมีประสิทธิภาพจะต้องประกอบไปด้วยสิ่งจำเป็นขั้นพื้นฐานดังต่อไปนี้ (al-Tahhan, 2002 : 172)

1. เป็นคำพูดที่ดี โดยใช้สำนวนโวหารที่ชัดเจนและเข้าถึงจิตใจของผู้ฟัง
2. เติมแต่งด้วยความรู้สึกและความหนักแน่นซึ่งเป็นเชื้อเพลิงที่จะทำให้คำพูดบรรลุวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่ได้วางไว้
3. ความรู้สึกและจริยธรรม ความรู้เป็นเพชรเม็ดงามในการชี้แนะและจริยธรรมเป็นกฎเกณฑ์ที่ส่งผลอันดีงาม
4. ให้ความสนใจและดึงดูดใจซึ่งเป็นสื่อที่ดียิ่งสำหรับผู้ตักเตือนชักชวนและโน้มน้าวจิตใจ โดยผู้ตักเตือนจะต้องมีความรู้และประสบการณ์

ซึ่งหลักการดังกล่าวข้างต้น ได้มาจากอัลกุรอานที่อัลลอฮ์ ﷻ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَإِذْ قَالَ لُقْمَانُ لِابْنِهِ وَهُوَ يَعِظُهُ يَا بُنَيَّ لَا تُشْرِكْ بِاللَّهِ إِنَّ الشِّرْكَ لَظُلْمٌ عَظِيمٌ ﴾

(سورة لقمان : الآية 13)

ความว่า“และจงรำลึกเมื่อลูกมาน ได้กล่าวแก่บุตรของเขา โดยสั่งสอนเขาว่า“โอ้ ลูกเอ๋ย เจ้าอย่าได้ตั้งภาคีใด ๆ ต่ออัลลอฮ์ เพราะแท้จริงการตั้งภาคนั้นเป็น ความผิดอย่างมหันต์โดยแน่นอน” (สุเราะฮ์ลูกมาน อายะฮ์ที่ 13)

ข้อคำนึงการนำวิธีการสอนแบบตักเตือนไปประยุกต์ใช้

การใช้วิธีการสอนแบบตักเตือนให้มีประสิทธิภาพ ครูผู้สอนในโรงเรียน เอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา ควรคำนึงถึงประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ผู้สอนต้องไม่ตักเตือนในเรื่องเดิมที่ทำให้ผู้เรียนเบื่อหน่าย
2. ผู้สอนต้องตักเตือนในเวลาและสถานการณ์ที่เหมาะสม
3. ผู้สอนต้องตักเตือนด้วยความบริสุทธิ์ใจ เพื่อการเปลี่ยนแปลงสู่การกระทำที่ดี
4. ผู้สอนต้องเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในสิ่งที่ตนเองตักเตือน
5. ผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียนเมื่อทำการตักเตือน
6. ผู้สอนต้องเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียนในทุกเรื่อง

จากการที่ผู้วิจัยได้นำเสนอว่า หลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบตักเตือนเหมาะสมกับรายวิชาอะกีดะฮ์ จึงขอนำเสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาอะกีดะฮ์ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

แนวทางการสอนรายวิชาอะกีดะฮ์

การนำเสนอหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับหลักความเชื่อนั้นมีอยู่หลากหลายวิธีการด้วยกัน เพราะในแต่ละเรื่องแต่ละหัวข้อจะมีวิธีการของมันเฉพาะที่แตกต่างกันออกไป ตามแต่ละประเด็นที่จะนำเสนอ แต่โดยทั่วไปแล้วการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเกี่ยวกับหลักความเชื่อนั้น ผู้สอนจะต้องมีความเชี่ยวชาญในด้านของการนำเสนอโดยจะยึดหลักทางด้านจริยธรรมเป็นสำคัญ เพราะเรื่องที่เกี่ยวข้องกับหลักความเชื่อไม่ใช่เรื่องของทฤษฎีเท่านั้น แต่เป็นเรื่องที่จะต้องมีการชี้แนะ

ขั้นเตรียม

1. ศึกษาเรื่องที่ต้องการจะสอนจากหนังสือแบบเรียนให้กระจ่าง ทั้งทางด้านตัวบทจากอัลกุรอานและจากหะดีษ ทำความเข้าใจเนื้อหาของตัวบทเพื่อให้ได้ข้อสรุปเพื่อการนำเสนอที่ถูกต้อง
2. ศึกษาทำความเข้าใจบทเรียนจากหนังสืออ้างอิงที่เกี่ยวข้อง ไม่ว่าจะ เป็นจากหนังสืออรรถาธิบาย หะดีษ ประวัติศาสตร์หรือเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน
3. บันทึกตัวบทที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน เพื่อช่วยในการจำและเพื่อความสะดวกในการนำเสนอบทเรียน
4. จัดหาเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นเพื่อเชื่อมต่อกับบทเรียนเพื่อสร้างบรรยากาศในการนำเสนอบทเรียนและเพื่อให้นักเรียนมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างเหตุการณ์จริงกับบทเรียน
5. จัดหาเรื่องราวที่สามารถนำมาเล่าประกอบขณะนำเสนอบทเรียน ซึ่ง อาจจะเป็นเรื่องราวจากอัลกุรอานและอัลหะดีษ หรือเรื่องราวของสะลัฟศอและสุ เพื่อให้นักเรียน สามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างหลักความเชื่อในอิสลามกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเพื่อจะได้มองเห็นและเข้าใจบทเรียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น
6. วางแผนการนำเสนออย่างเป็นขั้นตอนเพื่อความง่ายต่อการทำความเข้าใจของนักเรียนต่อบทเรียน

ขั้นสอน

1. นำเข้าสู่บทเรียน ผู้สอนอาจเริ่มด้วยคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนตอบ ในประเด็นที่ต้องการนำเสนอ โดยมีความมุ่งหมายเพื่อกำหนดกรอบของเรื่องที่จะทำการสอน หรือ เรียกความสนใจจากนักเรียนเข้าสู่การเรียนรู้ ซึ่งสามารถทำได้โดยการที่ครูผู้สอนสมมติปัญหาขึ้นมา และตั้งเป็นประเด็นเพื่อให้นักเรียนช่วยกันแก้ไขหรือหาคำตอบ ซึ่งคำตอบอาจจะได้จากการระดมความคิดเกี่ยวกับประเด็นที่ตั้งขึ้น จากนั้นครูผู้สอนก็นำประเด็นที่สมมุติขึ้นไปเชื่อมต่อกับบทเรียน ตามความเหมาะสม ในขั้นการนำเข้าสู่บทเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งเนื่องจากจะเป็นจุดเริ่มที่จะเรียนเรื่องความสนใจนักเรียนให้หันมาสนใจบทเรียน โดยให้นักเรียนรู้สึกว่บทเรียนที่จะเรียน เป็นเรื่องที่น่าสนใจเรียนรู้เป็นอย่างยิ่ง
2. เสนอบทเรียน เมื่อครูผู้สอนสามารถนำผู้เรียนเข้าสู่บทเรียนได้แล้ว ขั้นต่อไปจะเป็นการร่วมอภิปรายบทเรียน ซึ่งอาจจะมีการแบ่งบทเรียนออกเป็นหน่วยย่อย ๆ ซึ่งการแบ่งบทเรียนเป็นหน่วยย่อยสามารถทำได้ทุกบท จากนั้นก็เป็นการร่วมกันอภิปรายบทเรียน ซึ่ง

ครูผู้สอนสามารถเริ่มด้วยประเด็นปัญหาหรือคำถามเพื่อเปิดประเด็นการอภิปราย ให้กับนักเรียนในบทต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับบทเรียน ไม่ว่าจะเป็นจากอัลกุรอานหรือหะดีษ โดยเน้นจุดที่เกี่ยวข้องกับบทเรียนให้นักเรียนมองเห็นหรืออาจจะมีการนำเสนอเหตุการณ์ทางธรรมชาติหรือเหตุการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นสอดแทรกเพื่อให้นักเรียนมองเห็นเป็นตัวอย่างและสามารถทำความเข้าใจได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

ในขณะที่ครูผู้สอนนำเสนอด้วยบท ครูจะต้องแน่ใจว่าสิ่งที่นำมาเสนอประกอบการสอนนั้นชัดเจนและเป็นหลักฐานที่เข้มแข็งสามารถอ้างอิงประกอบได้จริง ๆ เพื่อให้ นักเรียนเกิดการยอมรับว่าด้วยเหตุผลที่ผู้สอนนำเสนอ นั้นสามารถนำมาหักล้างข้อโต้แย้งได้จริง และเป็น การแสดงให้ เห็นว่าครูผู้สอนมีหลักความเชื่อที่มั่นคงอยู่ในใจจริง ๆ เพื่อให้เกิดความรู้สึกเช่นนี้ในจิตใจของผู้เรียนด้วย ในบางครั้งครูผู้สอนจะต้องแสดงกริยาท่าทางประกอบการสอนไปด้วยซึ่งอาจจะทำได้ด้วยการใช้กริยาท่าทาง น้ำเสียง สำเนียงการพูดเน้นย้ำ นอกจากนั้นการให้ความเป็นอิสระในการคิดและแสดงความคิดเห็นต่อนักเรียนก็นับว่าเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการสอนวิชานี้ ควรจะให้พวกเขามีโอกาสในการสอบถามและร่วมอภิปรายในประเด็นที่มีการนำเสนออย่างอิสระ เพื่อผู้สอนเองจะรับทราบถึงแนวความคิดที่สททางความเข้าใจและความต้องการของพวกเขว่าเป็นไปในรูปแบบใดเพื่อที่จะได้ชี้แนะพวกเขาได้ถูกต้อง

ในขณะที่มีการนำเสนอบทเรียนผู้สอนควรนำสื่อการสอนมาประกอบการอธิบายให้ได้มากที่สุด ซึ่งสื่อเหล่านี้ต้องมีการจัดเตรียมไว้ก่อนที่ทำการสอน โดยต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับบทเรียนที่นำเสนอเป็นหลัก เช่น การนำเสนอแผนที่เพื่ออธิบายถึงตำแหน่งที่เกิดเหตุการณ์ที่ต้องการอธิบายหรือเหตุการณ์ที่เกี่ยวกับภูมิศาสตร์ โลกมุสลิม สมรภูมิต่าง ๆ นอกจากนี้สื่อที่น่าจะนำมาประกอบการสอนอีกประเภทหนึ่งคือสื่อที่เป็นภาพยนตร์สารคดีที่แสดงถึงเดซานุภาพแห่งอัลลอฮฺ ﷻ การสร้างสรรค์สรรพสิ่งต่าง ๆ บนพื้นโลก การโคจรของดวงดาว ภาพของกาแลคซี่ ความวิจิตรพิสดารของสรรพสิ่งต่าง ๆ ทั้งพืชและสัตว์ เพื่อให้นักเรียนมองเห็นและสามารถยอมรับในความยิ่งใหญ่แห่งอัลลอฮฺ ﷻ และหลักความเชื่อของผู้เรียนจะได้ไม่ล้าคลั่งสันคลอนอีกต่อไป

ขั้นสรุป

1. ผู้สอนสามารถทำได้ด้วยการตั้งคำถามไปยังผู้เรียน เพื่อให้แน่ใจได้ว่าผู้เรียนเข้าใจบทเรียนที่ได้เรียนมาแล้วทั้งหมด โดยถามจากง่ายไปหายากและยากขึ้นไปเรื่อง ๆ ตามลำดับนั้นก็เพื่อที่จะวัดระดับความเข้าใจของนักเรียนในระดับต่าง ๆ ที่พวกเขาได้รับจากบทเรียน

2. ก่อนจบบทเรียนควรจะนำบทเรียนจากหนังสือแบบเรียนมาอ่าน เพราะบทเรียนจากหนังสือแบบเรียนจะเป็นหนังสืออ้างอิงหนึ่งเดียวที่นักเรียนสามารถนำมาทบทวนบทเรียนได้และคำถาม ซึ่งจะนำมาใช้ในการวัดผลส่วนมากแล้วจะนำมาจากบทเรียนในหนังสือแบบเรียนจึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้สอนต้องฝึกให้นักเรียนอ่านบทเรียนจากหนังสือแบบเรียน เพื่อพวกเขาจะได้ทบทวนและทำความเข้าใจบางส่วนที่ยังไม่ชัดเจนได้ด้วยตนเอง และก่อนจบครูผู้สอนและผู้เรียนควรช่วยกันสรุปบทเรียนด้วยสำนวนของนักเรียนเองเพื่อพวกเขาจะได้จดจำบทเรียนได้ง่ายขึ้น

3. หลังสิ้นสุดการสอน ซึ่งครูผู้สอนให้ทำแบบฝึกหัดหรือการบ้านในรูปแบบของใบงาน หรืออาจจะเป็นการให้ผู้เรียนทบทวนบทเรียนที่ผ่านมาหรือทำความเข้าใจบทเรียนต่อไปเพื่อเป็นการเตรียมความพร้อม หรือให้นักเรียนทำความเข้าใจบทเรียนที่เกี่ยวกับศาสนาทางสื่อต่าง ๆ หรือแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับโลกของสัตว์ พืช ดวงดาว ท้องทะเล ฯลฯ (มีลูกของอัลลอฮฺ) สิ่งเหล่านี้จะเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนรู้จักการทำกิจกรรมนอกห้องเรียนหลังเสร็จสิ้นการเรียนการสอนในห้องเรียนได้อีกด้วย ซึ่งกิจกรรมอาจร่วมกันทำเป็นกลุ่มในรูปแบบของงานกลุ่มเพื่อเป็นการปูพื้นฐานการทำงานในรูปแบบของชมรมต่อไป

4.2.3.2 หลักการและกระบวนการสอนแบบดาร์ฆีบและดาร์ฮีบ

หลักการและกระบวนการสอนแบบดาร์ฆีบและดาร์ฮีบ เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนต้องส่งเสริมและสนับสนุนให้ผู้เรียนตระหนักถึงการปฏิบัติในสิ่งที่ดีงามและมีคุณค่าเพื่อแสวงหาความโปรดปรานจากพระองค์อัลลอฮฺ ﷻ และให้ห่างไกลจากสิ่งที่ชั่วร้ายและบทลงโทษของพระองค์ เป็นวิธีสอนที่เตือนให้พึงระวังและเตรียมพร้อมกับเหตุการณ์ที่ยังมาไม่ถึงโดยครอบคลุมทั้งเหตุการณ์ที่ดีและชั่ว ซึ่งหลักการและกระบวนการสอนนี้เหมาะสมกับการใช้ในรายวิชาอัลฟิกฮฺ (อิบาเดฮฺ)

ดังนั้น หลักการและรูปแบบที่เหมาะสมในการเรียนการสอนรายวิชาฟิกฮฺ (อิบาเดฮฺ) ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา จำเป็นต้องใช้หลักการและกระบวนการเรียนการสอนดาร์ฆีบและดาร์ฮีบ ซึ่งเราได้รับแบบอย่างจากลูกหลาน อัลหะกีม ที่ได้ปฏิบัติต่อลูกของเขา และเรื่องนี้ปรากฏในอัลกุรอาน จึงทำให้การเรียนการสอนในรูปแบบดังกล่าวได้รับการรับรองและยืนยันจากอัลลอฮฺว่าเป็นวิธีการที่ดีที่สุดสำหรับมุสลิม ซึ่งอัลหาซิมีย (al-Hazimi, 2000 :392) ได้กล่าวถึงความสำคัญของวิธีสอนแบบดาร์ฆีบและดาร์ฮีบซึ่งมีระบบการศึกษาว่าเป็นวิธีการสอนที่มีอยู่ในหลักสูตรอิสลามศึกษาในอัลกุรอานและสุนนะฮฺ อายะฮฺ และหะดีษ มากมายที่ได้กล่าวถึงวิธีสอนดังกล่าวโดยสั่งให้มนุษย์ปฏิบัติในสิ่งที่ใช้และละเว้นในสิ่งที่ห้าม

หลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบตั้งฉิมและตั้งฮีบที่ผู้วิจัย
นำเสนอนี้ได้รับการรับรองจากอัลกุรอานและหะดีษ ดังนี้

อัลลอฮ์ ﷺ ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ يَا بَنِي آدَمِ الصَّلَاةَ وَأْمُرْ بِالْمَعْرُوفِ وَانْهَ عَنِ الْمُنْكَرِ ... ﴾

(سورة القمان الآية : 17)

ความว่า “โอ้ลูกเอ๋ยเจ้าจงดำรงไว้ซึ่งการละหมาด และจงใช้กันให้กระทำความดี
และจงห้ามปรามกันให้ละเว้นการกระทำความชั่ว...” (สุเราะฮ์ ลุกมาน
อายะฮ์ที่ 17)

ท่านเราะฮ์ลุส ﷺ ได้กล่าวไว้ว่า

((صلاة الجماعة أفضل من صلاة الفرد بسبع وعشرين درجة))

(رواه مسلم، 2001 : 122/2)

ความว่า “การละหมาดญะมาอะฮ์ (รวมกัน) ดีกว่าการละหมาดคนเดียว 27 เท่า”

(บันทึกโดย Muslim, 2001 : 2/122)

จากหลักฐานอัลกุรอาน และอัลหะดีษ จะใช้หลักการเรียนการสอนด้าน
อิบาอะฮ์ในรูปแบบของการตั้งฉิมและการตั้งฮีบ ดังนั้น วิธีการนี้จึงเหมาะสมกับรายวิชาฟิสิกส์
(อิบาอะฮ์) สำหรับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดนครราชสีมา

ข้อควรคำนึงในการนำวิธีสอนแบบตั้งฉิมและตั้งฮีบไปประยุกต์ใช้

ในการใช้วิธีสอนแบบตั้งฉิมและตั้งฮีบมาประยุกต์ใช้ในโรงเรียนเอกชน
สอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา ให้มีประสิทธิภาพควรคำนึงถึงประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ผู้สอนต้องใช้สำนวนโวหารในการถ่ายทอดเหมือนกับผู้เรียนได้เห็นภาพ
จริง เช่น ความสุขในสวนสวรรค์ หรือการลงโทษในนรกสามารถนำเทคนิคการบรรยายมาใช้ในการ
ถ่ายทอดเพื่อดึงดูดใจผู้เรียน

2. ผู้สอนต้องมีเทคนิคในการถ่ายทอดโดยเลือกเวลาและสถานการณ์ที่
เหมาะสม

3. ผู้สอนต้องชี้แนะและตักเตือนด้วยความบริสุทธิ์ใจเพื่อการเปลี่ยนแปลงผู้เรียนสู่การกระทำที่ดี
4. ผู้สอนต้องเป็นผู้ที่ใช้คำพูดและการกระทำสอดคล้องกัน มิใช่พูดอย่างทำอีกอย่างทำให้ผู้เรียนสับสน
5. ผู้สอนต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างผู้เรียน
6. ผู้สอนต้องใช้วิธีสอนแบบดรัมมิตและดรัมมิตในระดับปานกลางโดยไม่ต้องใช้อย่างฟุ่มเฟือยหรือใช้วิธีสอนแบบใดแบบหนึ่งมากเกินไป

ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอว่า หลักการและกระบวนการเรียนการสอนแบบดรัมมิตและดรัมมิตที่ได้จากสุเราะฮ์สุกมานเหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้กับรายวิชาฟิสิกส์ จึงขอเสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอนรายวิชาฟิสิกส์ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ซึ่งมีรายละเอียด ดังนี้

แนวทางการสอนรายวิชาฟิสิกส์

ขั้นเตรียม

ผู้สอนจะต้องอ่านทำความเข้าใจเรื่องที่จะทำการสอนก่อนที่จะนำเสนอบทเรียนให้กับผู้เรียน และเป็นการสร้างความพร้อมให้กับตัวเองก่อนการสอนจริงอีกด้วย ซึ่งบางครั้งประเด็นที่จะนำเสนออาจเป็นประเด็นใหม่ที่ผู้สอนเองยังไม่เข้าใจ หากมีการอ่านทำความเข้าใจก่อนสอน ผู้สอนเองก็จะมีโอกาสเตรียมและทำความเข้าใจ โดยการเปิดดูหนังสืออ้างอิงที่เกี่ยวข้องหากจำเป็นก่อนที่จะเริ่มทำการสอน นอกจากนี้ผู้สอนจะได้เลือกวิธีสอนที่เหมาะสมกับบทเรียนว่าจะใช้การสอนในรูปแบบใดจึงจะเหมาะสมในการนำเสนอ ผู้สอนจะได้มีการจัดการสอนในแต่ละขั้นตอนได้อย่างต่อเนื่องไม่ติดขัด ในขั้นการเตรียมการสอนนี้ผู้สอนควรมีการเขียนแผนการสอนให้เรียบร้อยก่อนที่จะทำการสอน การเขียนแผนการสอนนับได้ว่าเป็นการเตรียมตัวที่ดีที่สุดสำหรับผู้สอน

การนำเข้าสู่บทเรียน ซึ่งในการนำเข้าสู่บทเรียนสามารถทำได้โดยการสมมุติประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะเรียนขึ้นเพื่อเป็นการเรียนรู้ถึงความสนใจของนักเรียน

ขั้นการสอน

ผู้สอนอาจเริ่มกิจกรรมการเรียนการสอนโดยการเสนอบทเรียนที่จะทำการสอน โดยเริ่มจากการนำเสนอด้วยบทที่เป็นอายะฮ์อัลกุรอานและหะดีษที่กล่าวถึงบทบัญญัติทางศาสนา

และในขณะที่ทำการศึกษาอายะฮุหรือหะดีษ ครูผู้สอนจะคอยช่วยเหลือผู้เรียนให้สามารถนำหลักการจากอายะฮุและหะดีษในแต่ละเรื่อง ครูผู้สอนอาจใช้วิธีการนำเสนอในคำอธิบายหรือรายละเอียดจากหนังสือฟิสิกส์อื่นๆ ที่ตัวบทจากอัลกุรอานหรือหะดีษยังไม่ได้กล่าวถึง จากนั้นครูผู้สอนก็อาจใช้วิธีป้อนคำถามไปยังนักเรียนเพื่อให้สามารถนำมาซึ่งหลักการที่กล่าวถึงในตัวบทแล้วทำการบันทึกลงบนกระดานคำเป็นข้อ ๆ แล้วให้นักเรียนอ่านก่อนที่จะมีการให้จดบันทึกลงในสมุดของแต่ละคน

จากนั้นครูผู้สอนให้นักเรียนอ่านบทเรียนจากหนังสือแบบเรียน เพื่อทำความเข้าใจสำนวนบางสำนวนหรือคำบางคำที่เป็นคำศัพท์ใหม่สำหรับนักเรียน ที่สำคัญสาระในบทเรียนจะเป็นหนังสืออ้างอิงเพียงหนึ่งเดียวที่อยู่กับนักเรียนตลอด ฉะนั้นครูต้องแน่ใจด้วยว่าคำทุกคำ สำนวนทุกสำนวนที่มีอยู่ในหนังสือแบบเรียนนักเรียนทุกคนต้องเข้าใจ

ขั้นสรุป

ในตอนท้ายของบทเรียนครูและนักเรียนช่วยกันสรุปบทเรียนเป็นการส่งท้าย แต่ต้องแน่ใจว่าบทสรุปในท้ายบทนั้นจะต้องครอบคลุมบทเรียนทั้งหมด ซึ่งการสรุปสามารถกระทำได้โดยการตั้งคำถามให้นักเรียนตอบและคำถามจะต้องครอบคลุมเนื้อหาทั้งหมดด้วย ซึ่งการใช้คำถามเพื่อหาข้อสรุปสามารถทำได้หลังจากที่ให้นักเรียนอ่านบทเรียน และสามารถแน่ใจได้ว่าการอ่านของนักเรียนถูกต้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นตัวบท และคำถามจะต้องหลากหลายเพื่อผู้เรียนจะสามารถสะท้อนความเข้าใจออกมาให้ได้มากที่สุด ต้องเป็นคำถามที่กว้างไม่ใช่ถามเฉพาะสาระที่มีอยู่ในหนังสือแบบเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ต้องครอบคลุมถึงประเด็นที่ได้ร่วมอภิปรายในชั้นเรียนทุกประเด็นด้วย และท้ายสุดผู้สอนควรให้งานเพื่อเป็นการบ้าน ซึ่งอาจจะเป็นงานในบทเรียนที่เรียนผ่านไปแล้วหรือบทเรียนใหม่ที่กำลังจะเรียนในคาบเรียนต่อไป

4.2.3.3 หลักการและกระบวนการสอนโดยการเป็นแบบอย่าง

วิธีสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่าง เป็นวิธีสอนที่ผู้สอนแสดงเป็นแบบอย่างให้ผู้เรียนได้เห็นและผู้เรียนได้นำสิ่งที่เห็นดังกล่าวนำไปปฏิบัติในชีวิตประจำวัน โดยครอบคลุมแบบอย่างที่ดีต่างๆ ทุกด้าน เช่น แบบอย่างในด้านอะกิดะฮ์ อิบาดะฮ์ อัคลาก การแสดงเป็นแบบอย่างที่ดี หมายถึง ตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงจากพฤติกรรมที่ดี โดยตัวอย่างที่เกิดขึ้นจริงดังกล่าวอาจจะเป็นตัวอย่างที่สามารถเห็นและสัมผัสได้ และจะเป็นตัวอย่างที่ฝังในความคิด โดยผ่านการบอกเล่าและการกระทำ (al-Maidani, 1399 : 203)

การแสดงเป็นแบบอย่างส่งผลอันดีงามจากมนุษย์สู่มนุษย์ ไม่ว่าจะส่งผลทางด้านคำพูด การกระทำ ความคิด การยึดมั่นคุณธรรม จริยธรรมต่าง ๆ โดยแบบอย่างจากการกระทำจะส่งผลที่ดีมากกว่าคำพูด เพราะเป็นสิ่งที่เห็นชัดและสัมผัสได้ จึงทำให้สามารถลอกเลียนแบบได้ง่ายดังที่ท่านนบีมุฮัมมัดได้แสดงเป็นแบบอย่างในด้านต่าง ๆ ให้บรรดาเศาะหาบะฮ์ได้ลอกเลียนแบบเช่น ด้านการอาบน้ำละหมาด การละหมาดการประกอบพิธีหัจญ์ เป็นต้น

ดังนั้น หลักการและกระบวนการสอนโดยการเป็นแบบอย่าง ที่เหมาะสมในการนำมาประยุกต์กับโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลาม ในจังหวัดนครราชสีมา ได้แก่ รายวิชาอะกีดะฮ์ รายวิชาฟิควะฮ์ (อียาคะฮ์) และรายวิชาอัคลาก อย่างไรก็ตาม รายวิชาที่เหมาะสมกับรูปแบบการเรียนการสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่างนั้น ได้แก่ รายวิชาอัคลาก (คุณธรรมจริยธรรม) อันเนื่องมาจากว่า มารยาทนั้นเป็นส่วนหนึ่งของอัคลาก การแสดงถึงการมีมารยาทที่ดีย่อมส่งผลต่อผู้เรียนที่สามารถจะนำมาเป็นแบบอย่างในการปฏิบัติได้ ในเรื่องนี้ ท่านอับดุลลอฮ์ นาซิหฺ อุลวาน (Abdullah Nasih Ulwan, 1981 : 2/476) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า “การแสดงเป็นแบบอย่างเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่งในการทำให้เด็กมีความประพฤติดีหรือชั่ว หากผู้อบรมสั่งสอนเป็นผู้มีสำจะ ซื่อสัตย์และไว้วางใจได้ เด็กก็เจริญเติบโตด้วยการมีสำจะ ซื่อสัตย์และมีมารยาทที่ดีงาม ในทางตรงกันข้าม หากผู้อบรมสั่งสอนเป็นผู้ที่โกหกคดโกงตระหนี่และหยิ่งยโสเด็กก็เจริญเติบโตด้วยการพูดโกหกคดโกง ตระหนี่ อวดเก่ง และหยิ่งยโสแท้จริงแล้วเด็กทุกคนถึงแม้จะเกิดมาด้วยธรรมชาติที่ดีและบริสุทธิ์และไม่มีบาปติดตัว แต่เด็กก็ไม่สามารถรับสิ่งที่ดีงามและอบรมต่าง ๆ ได้ หากไม่ได้เห็นผู้อบรมสั่งสอนเป็นแบบอย่างที่ดีให้เห็น ดังนั้น จึงเป็นการง่ายในการอบรมสั่งสอนเด็กให้ปฏิบัติตามหลักสูตรการศึกษาอิสลาม แต่จะเป็นสิ่งที่ยากในการที่จะให้เด็กยอมรับหลักสูตรการอบรมของผู้อบรม หากเด็กเห็นผู้อบรมของเขาสอนพวกเขาไม่บรรลุลักษณะประสงค์ของการอบรมและไม่ปฏิบัติตามหลักสูตรการอบรมดังกล่าว”

อันนะฮฺลาวีย์ (al-Nahlawi, 2003 : 156-257) ได้ให้ทัศนะไว้ว่า “วิธีสอนโดยการเป็นแบบอย่างส่งผลสะท้อนในด้านการศึกษา คือวิถีการดำเนินชีวิตของครูมุสลิม คือวิถีการดำเนินชีวิตที่เผยแพร่สู่อัลลอฮ์ ดังนั้นครูผู้สอนจึงจำเป็นต้องแสดงเป็นแบบอย่างแก่ผู้เรียน ริบเร่งปฏิบัติในสิ่งที่เป็นประโยชน์และมีความเสียสละและห่างไกลจากสิ่งที่ไม่ใช่ประโยชน์ เด็กนักเรียนที่อยู่ในโรงเรียนจำเป็นต้องดูแบบอย่างที่ดีจากครูผู้สอนของเขา เพื่อเขาจะได้ฝึกฝนและปฏิบัติโดยทันทีหลังจากที่เขาได้รับทราบทฤษฎีแล้ว และต้องยอมรับความเป็นจริงแล้วว่าการจะให้มีความประพฤติที่ดีและมารยาทอันดีงามนั้นจำเป็นต้องฝึกฝนและปฏิบัติ”

หลักการและกระบวนการเรียนการสอนโดยการเป็นแบบอย่าง มาจาก หลักคำสอนของลุคมานทางด้านคุณธรรมจริยธรรม เน้นการทำความคิดต่อบิดา มารดาประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่น่ายกย่องชมเชย และมีความยำเกรงต่ออัลลอฮ์ ﷻ ดังที่พระองค์ได้ตรัสไว้ว่า

﴿ وَوَصَّيْنَا الْإِنْسَانَ بِوَالِدَيْهِ حَمَلَتْهُ أُمُّهُ وَهْنًا عَلَىٰ وَهْنٍ وَفِصَالُهُ فِي عَامَيْنِ أَنِ اشْكُرْ لِي وَلِوَالِدَيْكَ إِلَيَّ الْمَصِيرُ ﴾ (سورة لقمان الآية : 14)

ความว่า “และเราได้มีคำสั่งแก่มวลมนุษย (ให้กระทำดี) กับผู้ให้กำเนิดทั้งสองของ เขา (โดยเฉพาะอย่างยิ่ง) มารดาของเขาได้ตั้งครรภ์ (มาเป็นระยะเวลาประมาณ 9 เดือน) ด้วยความทุกข์ทรมานเป็นที่สุดและได้เลิกการให้นมเขาในสองปี (โดยเหตุ นั้น) เจ้าจงกตัญญูต่อข้าและต่อผู้ให้กำเนิดทั้งสองของเจ้าเถิด และ (จงระลึกตลอดเวลา เถิดว่า) เจ้าจะต้องกลับคืนมายังข้า” (สุเราะฮ์ลُقْمَانَ อายะฮ์ที่ 14)

ข้อคำนึงถึงการนำวิธีการสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่างไปประยุกต์ใช้

การใช้วิธีสอนโดยการแสดงเป็นแบบอย่างให้มีประสิทธิภาพ ผู้สอนใน โรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนครราชสีมา ควรคำนึงถึงประเด็นที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. ผู้สอนต้องพุดจาสุภาพ เรียบร้อยและปฏิบัติในสิ่งที่ดีเพื่อเป็นแบบอย่างที่ดี
2. ผู้สอนต้องปฏิบัติในสิ่งที่พุดให้นักเรียนฟัง มิใช่พุดอย่างเดียวทำอีกอย่าง
3. ผู้สอนต้องชี้แนะและตักเตือนผู้เรียนให้ปฏิบัติตามแบบอย่างที่ดี
4. ผู้สอนต้องตักเตือนให้ผู้เรียนเลิกคบหาเพื่อนที่ดี เขาจะ ได้เห็นแบบอย่างที่ดี
5. ผู้สอนต้องพุดให้นักเรียนฟังแบบอย่างที่ดีของท่านบีมุฮัมมัด ซึ่งครอบคลุมคำพุด
6. การกระทำและการยอมรับของท่านและให้พวกเขาฝึกฝนและปฏิบัติตามแบบอย่างดังกล่าว

ตามทีผู้วิจัยได้นำเสนอข้างต้นว่า หลักการและกระบวนการเรียนการสอน โดยการแสดงเป็นแบบอย่างที่ได้จากสุเราะฮ์ลُقْمَانَเหมาะสมในการนำมาประยุกต์ใช้กับรายวิชา อะกีดะฮ์ รายวิชาฟิควะฮ์ และรายวิชาอัคลาฮ์ อย่างไรก็ตาม รายวิชาที่เหมาะสมกับการแสดงเป็นแบบอย่างให้คือนั้นคือรายวิชาอัคลาฮ์ ดังนั้น จึงขอเสนอแนวทางในการจัดการเรียนการสอน รายวิชาอัคลาฮ์ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

แนวทางการสอนวิชาอัลลอคฺลาค

ขั้นเตรียม

ในขั้นนี้จะมีความคล้ายคลึงกันในทุกสาขาวิชาคือ ผู้สอนจะต้องสร้างความพร้อมให้กับตัวเองในทุก ๆ ด้าน นั่นคือผู้สอนจะต้องอ่านเนื้อหาหลักฐานจากอายะฮ์ อัลกุรอ่านหรือตัวบทหะดีษให้คล่องแคล่วแม่นยำก่อนที่ทำการสอน หรือก่อนที่จะนำไปอ่านให้นักเรียนฟัง นอกจากนี้ผู้สอนจะต้องศึกษาทำความเข้าใจคำอธิบายเนื้อหาหลักฐานจากอายะฮ์อัลกุรอ่าน หรือตัวบทหะดีษ จากหนังสืออ้างอิงที่เกี่ยวข้องนอกเหนือจากหนังสือแบบเรียน ขั้นเตรียมนี้จะหมายรวมไปถึงการจัดทำแผนการสอนให้พร้อม เพราะการจัดทำแผนการสอนไว้ล่วงหน้าจะช่วยให้ผู้สอนรู้จักการเตรียมตัวจัดเตรียมแนวทางการอธิบายเนื้อหาและความหมายอัลกุรอ่านกับหะดีษ จัดหาสื่อที่เหมาะสมหรือการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เหมาะสมให้กับผู้เรียนได้เป็นอย่างดี ในขั้นเตรียมจึงเป็นการสร้างความพร้อมให้กับผู้สอนในทุกด้าน เป็นการเตรียมตัว เตรียมใจและเตรียมพร้อมก่อนที่จะทำการสอนซึ่งจะทำให้ผู้สอนรู้สึกมั่นใจและมีความเชื่อมั่นในตัวเองได้มากขึ้นการถ่ายทอดโดยผ่านกระบวนการเรียนการสอนจะได้เกิดขึ้นอย่างมีขั้นตอนต่อเนื่องไม่ติดขัด

ขั้นสอน

1. การนำเข้าสู่บทเรียน จุดมุ่งหมายของการนำเข้าสู่บทเรียนก็เพื่อเป็นการเรียกความสนใจและสร้างความพร้อมให้กับผู้เรียน ก่อนที่จะเข้าสู่กิจกรรมการสอน การนำเข้าสู่บทเรียนสามารถทำได้หลายวิธีตามความเหมาะสม ซึ่งอาจจะเป็นการเชื่อบทเรียนปัจจุบันเข้ากับบทเรียนที่ผ่านมา หรืออาจจะเป็นการนำปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมมาเป็นประเด็นและเชื่อมกับบทเรียนหรือที่กำลังจะเรียน

2. นักเรียนอ่านในใจ หลังจากที่ผู้สอนนำเสนอบทเรียนให้นักเรียนทุกคนได้รับทราบกันทุกคนแล้ว ผู้สอนก็สั่งให้นักเรียนอ่านในใจและทำความเข้าใจเนื้อหาของบทเรียนเท่าที่สามารถจะกระทำได้ โดยแนะนำให้นักเรียนอ่านและทำความเข้าใจบทเรียนอย่างถูกวิธี แนะนำแจ้งให้นักเรียนทราบว่าหลังจากนักเรียนและทำความเข้าใจบทเรียนแล้วจะมีการร่วมกันอภิปรายทำความเข้าใจเนื้อหาพร้อมกัน

3. นักเรียนร่วมกันอภิปราย และอธิบายเนื้อหา หลังจากที่นักเรียนทุกคนได้มีโอกาสอ่านและทำความเข้าใจบทเรียนแล้ว ครูผู้สอนก็จะเริ่มป้อนคำถามเพื่อกระตุ้นความคิดให้นักเรียนเกิดแนวคิดและแสดงความคิดของตัวเองออกมาในรูปแบบของการอภิปราย ซึ่งจากการร่วมอภิปรายของนักเรียนจะทำให้ครูผู้สอนสามารถรู้ถึงขอบเขตความเข้าใจของนักเรียนได้ หากมีประเด็นใดที่ครูผู้สอนจำเป็นต้องอธิบายเพิ่มเติมก็สามารถเพิ่มเติมได้ จากนั้นก็เปิดโอกาสให้ทุกคน

ได้ด้วยในแต่ละประเด็น จากนั้นก็ให้ทุกคนนำบัญญัติ แนวคิดต่างๆ ที่มีอยู่ในเนื้อหาออกมา ซึ่งอาจจะมีการเชื่อมโยงบทเรียนที่ผ่านมาหรือเชื่อมโยงเข้ากับอัลกุรอาน หรือหะดีษที่กล่าวถึงเรื่องเดียวกันเพื่อให้ทุกคนสามารถมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างทั้งสองหรืออาจนำข้อคิดที่ได้จากอายะฮ์ อัลกุรอานกับหะดีษมาเชื่อมโยงเข้ากับเหตุการณ์ปัจจุบันที่กำลังเกิดขึ้นในสังคม เพื่อให้นักเรียนนำบทเรียนไปประยุกต์ใช้กับชีวิตประจำวันได้

4. ครูผู้สอนอ่านเนื้อหาให้นักเรียนฟังอีกครั้ง หลังจากที่มีการร่วมอภิปรายและอธิบายความหมายของบทเรียนสิ้นสุดลง ครูผู้สอนนำเนื้อหาซึ่งเป็นบทเรียนมาอ่านให้นักเรียนฟังอีกครั้งหนึ่งเพื่อแก้ไขข้อผิดพลาดที่เกิดขึ้นจากการอ่านของนักเรียนเพื่อปรับปรุงแก้ไขให้ถูกต้อง ณ จุดนี้เองผู้สอนต้องอ่านให้ถูกต้องแม่นยำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งวรรคตอนต่าง ๆ ของบทเรียนเพื่อที่นักเรียนจะได้นำไปแก้ไขความเข้าใจของตัวเองได้อย่างถูกต้อง ในขั้นนี้ครูผู้สอนอาจให้นักเรียนติดตามการอ่านของนักเรียนอย่างละเอียด หรือให้มีการอ่านตามครุหากมีความจำเป็น

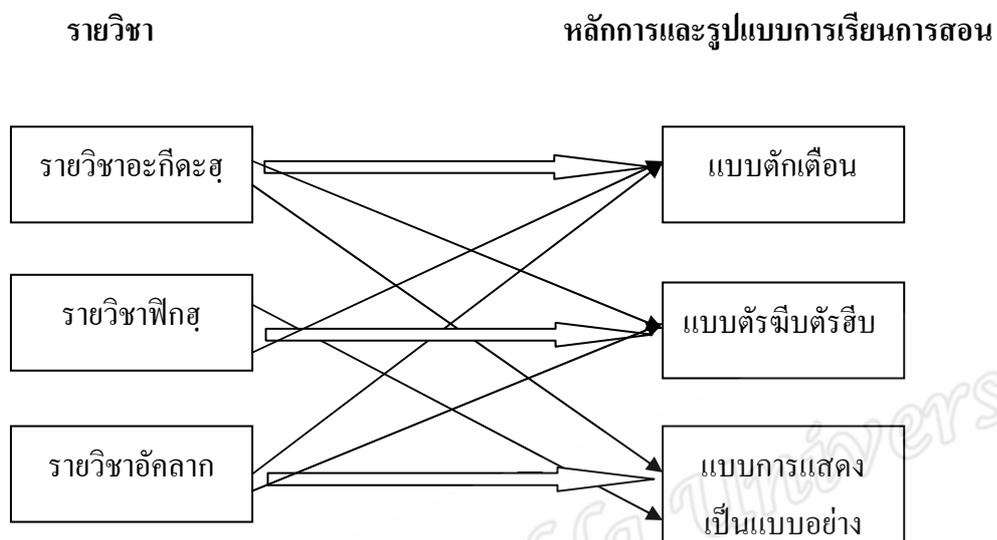
5. นักเรียนอ่านเนื้อหา เมื่อครูผู้สอนอ่านบทเรียนจบลง ครูผู้สอนสั่งให้นักเรียนอ่าน ซึ่งอาจใช้วิธีการสุ่มเรียนให้อ่าน โดยพยายามให้ทุกคนได้มีโอกาสอ่าน และอ่านให้ได้จำนวนมากที่สุดเท่าที่เวลาจะอำนวยให้ครูผู้สอนต้องให้นักเรียนแต่ละคนอ่านด้วยเสียงชัดเจน และติดตามการอ่านของพวกเขาอย่างละเอียด และคอยแก้ไขส่วนที่บกพร่องหรือผิดพลาดให้ถูกต้อง

6. การประเมินผล ผู้สอนอาจใช้วิธีป้อนคำถามเพื่อกระตุ้นให้นักเรียนตอบ โดยให้เป็นเข้าใจของนักเรียนในสิ่งที่ต้องการวัดในทุกด้าน

ขั้นสรุป

หลังการสอนผู้สอนจะให้งานหรือใบงานเพื่อเป็นการบ้าน หรือแนะนำให้นักเรียนท่องจำหลักฐานหรือนิยามที่บ้านและมาท่องในคาบเรียนต่อไป นอกจากนี้ครูผู้สอนจะแนะนำให้นักเรียนเรียนรู้จริยธรรมจากสื่อต่างๆ ที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นจากวิทยุหรือสื่อที่เป็นสิ่งตีพิมพ์ต่างๆ เพื่อเพิ่มความเข้าใจและสร้างความตระหนักในการเรียนรู้จริยธรรมเพิ่มเติมให้กับผู้เรียน หากสามารถทำได้

สรุปรูปแบบที่เหมาะสมในการประยุกต์ใช้หลักการและกระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ได้จากสวาระอุดมการณ์ในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามในจังหวัดนราธิวาส

Prince of Songkhla University
Pattani Campus